

פת של עובדי גילולים יש דברים שאסרום חכמים אף על פי שאין להם עיקר מן התורה כמו פת של עו"ג אפי' אפאו ישראל

...

פת של בעל הבית אסורות לעולם ... בפת של עו"ג ואותו אין לו היתר ע"י חיתוי שיחת' ישראל בגחלים כי אין איסורו משום בישול אלא משום הפת עצמו אבל פת של ישראל שאפאו עו"ג הוא בכלל איסור שלקות ובאותו לא נהגו היתר בשום מקום ועלה קאמר ג' מלאכות בפת היסק התנור וחתיית הגחלים והאפייה שאם ישראל עשה א' מאלו אין בו משום בישולי עו"ג

וכתב א"א הרא"ש ז"ל ותימה על מה שנוהגין האידנא להקל בהשלכת קיסם לתנור ובהלכות שבין בני א"י לבני בבל כתוב בני מזרח משליכים קיסם לתנור ובני מערב אומרים קיסם זה אינו מעלה לו ולא מוריד אא"כ התענה ג' ימים מותר משום חיי נפש והנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידים וכ"כ הרמב"ם שאפי' לא זרק הישראל אלא עץ אחת לתוך התנור התיר כל הפת שבו שאין הדבר אלא להיות היכר שפת של עו"ג אסורה עד כאן ויראה שאינו מחלק בין של עו"ג לשל ישראל שאפאה עו"ג וכאשר כתבתי כן נראה עיקר:

בית יוסף יורה דעה סימן קיב

ומדברי רבינו נראה שהוא סובר כדעת הר"ן (יג: ד"ה מתני') שכתב לי נראה שהפת של גויים אפילו נתבשל על ידי ישראל כיון שהגוי לשו וערכו ומן הגוי הוא לוקחו אסור ומשום חתנות וכי אמרינן בגמרא (לח:): דפת שלש מלאכות יש בו ואי אפה ישראל שרי הני מילי בפת שלנו שהרי אין בו איסור אלא משום בישולי גויים ואיסור בישולו של פת התירו אותו חכמים באחת משלש מלאכות שתהא נעשית ע"י ישראל אבל פת שלהם אפילו נאפית ע"י ישראל אסורה ומשום הכי פלגינהו תנא לפת ושלקות בתרתי ... והיינו דבכל האי פיסקא דפת לא אייתנין ההיא דרבי יוחנן דאמר דשלש מלאכות יש בו לפי שהפת השנוי במשנתנו לא מתורת בישולו בלבד נאסר אבל בפיקא דשלקות לקמן דאיירי באיסור בישולי גויים מיייתנין לה לפי שהוא ענין לפת שלנו שאין בה איסור אלא משום בישולי גויים ואף לראב"ד ז"ל (ע"ז לח: ד"ה הלכך) מצאתי שפירשה לההיא דלקמן דפת שלש מלאכות יש בו דוקא בפת שלנו אבל לא מן הטעם שכתבתי אלא שהוא חושש לפתן אף משום גיעולי גויים אלא שאין זה מחוור שהסוגיות מוכיחות דלקדרה בת יומא לא חיישינן אבל ראיתי לרמב"ם שכתבה לההיא דשלש מלאכות בפת סתם בפרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות (הי"ג) ולא חילק בין פת שלנו לשלהם ע"כ.

וכדברי הר"ן משמע לכאורה מדברי הרשב"א שכתב בתורת הבית הארוך (ב"ג ש"ז צג.) אחר שגמר דיני פת של גויים כלשון הזה ולענין פת של ישראל שנעשה ע"י גוי גרסינן בפרק אין מעמידין א"ר יוחנן שלש מלאכות יש בפת וכו' אבל בתשובה (ח"א סימן רכח) כתב בפירוש פת של בעלי בתים שאפאו ישראל או שהסיק בתנור או שהפך בגחלים שרי.

...

וכתב אדוני אבי ז"ל ותימה על מה שנוהגים האידנא להקל בהשלכת קיסם לתנור וכו'. ז"ל שם (פ"ב ס"י לג) לכאורה מוכח בכולה שמעתין דבעינן שיהא ישראל מקרב הבישול ותימה על מה שנהגו האידנא וכו' עד משום חיי נפש ואפשר שנהגו הראשונים בתחלת הסיקו של תנור שנתן בו הישראל מעט גחלים וקיסם להעלות שלהבת הילכך אף על פי שהוסיף הגוי בעצים והסיק ואפה כיון שתחלת הדלקת המדורה נעשית בישראל נקרא כל ההיסק על שמו והאחרונים ראו והקילו בהשלכת קיסם אפילו באחרונה והרי"ף (טו:) גורס ואתא ישראל והדר הדרויי שפיר דמי פירוש

40 שמהפך בפת לקרב בישולו והרמב"ם (פי"ז מהמ"א הי"ג) כתב שאפילו לא זרק הישראל אלא עץ אחד לתוך התנור התיר כל הפת שבו שאין הדבר אלא היכר שפת של גוים אסורה ולישנא דגמרא לא משמע הכי והנח לישראל שיהיו שוגגין עכ"ל

45 והרשב"א כתב בתורת הבית (הארוך ב"ג ש"ז צג.) הרמב"ן (לה: ד"ה מה) תפס על הרמב"ם שאין חיתוי גחלים מכשיר אלא מפני שמסייע הרבה באפיית הפת שעל ידו חומן של גחלים יוצא כמו שפירש רש"י ז"ל (לה: ד"ה חתיית) והוי ליה כההיא דלעיל מינה (לה:). דמעיקרא בישל בתרתי שעי והשתא בשיל בחדא שעתא ומעשיו של ישראל ניכרים בפת הילכך מותר אבל אם הפך בו מעט ולא הוציא אור אלא הפוך בעלמא אף חתוי כזה אינו מועיל שהרי הנחתו וגמרו ביד גוי הוא ומכאן אתה למד שהזורק עץ אחד לתנור לא עשה כלום דהא בלא עזו נמי בשיל ואין מעשיו של ישראל ניכרים בפת כלל והוי ליה כההיא שאמרו (שם) היכי דמי אילימא דכי לא מהפך נמי בשיל מאי עביד. ומיהו נראה שאם הביא ישראל גחלים שמדליקין בהם האש מותר דהוי ליה שגריה ישראל וכן כתב מורי הרב ז"ל דמדינא דתלמודא אין לנו להתיר בהשלכת קיסם בתנור דמלישנא דשלש מלאכות יש בפת משמע דבאחת משלש מלאכות אלו שנעשה ביד ישראל מותרת אבל השלכת העץ לתנור מיעוט מלאכה אחת היא שמסייע מעט לשגירת התנור אלא כך נראין הדברים דבמקומות שנהגו לאכול פת של גוים מן הפלטר היו מקילין בפת של ישראל בהשלכת קיסם לתנור להרחקה מהם ובמקומות שלא נהגו לאכול פת של גוים הצריכו אחת משלש מלאכות עכ"ד ומסתברא שאין לך קיסם שאינו מוסיף בחום התנור ומקרב בישול וכל זה מקולותיו של פת ומנהגן של ישראל תורה היא עכ"ל. והר"ן (טו: ד"ה ואתא ישראל, וד"ה ואף היתר) כתב בשם הרמב"ן (שם) דהשלכת קיסם לא מהני ומכל מקום הורה הרב דאי מייתי ישראל גחלים ומשים בתוך התנור ומהם מדליקים האש דאפשר שהוא מותר וכתב עליו ואף היתר זה אינו ברור בעיני וכו' והרמב"ן (ע"ז לה: ד"ה מה) כתב שהר"ן גורס וישראל מהדר הדרויי כלומר שישראל מהפך בפת דלימטי ליה בישולא מכל צדדיו והיינו אפיה גמורה הניכרת בפת אבל לא מצאתי גירסא זו בהלכות וכן דעת הרמב"ם להתיר בעץ בפ"ז מהלכות מאכלות אסורות עכ"ל:

ט, יא (א) ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והרשב"א מסכימים להתיר בהשלכת עץ והטעם שכתב הרמב"ם טעמא דמסתבר הוא ומנהגן של ישראל שהוא תורה מסייען הכי נקטינן: 65 ומ"ש רבינו על דברי הרמב"ם יראה שאינו מחלק בין של גוי לשל ישראל שאפאה גוי וכו'. פשוט הוא וכבר כתבתי בראש הסימן (קעו: ד"ה פת) ושם כתבתי שכן דעת הרשב"א ז"ל והכי נקטינן:

דג מליח

רש"י מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב

70 דג מליח - שמלחו העובד כוכבים ובמליחתו הוא נאכל בלא בישול.

חזקיה שרי - דלאו הוא בישול.

ורי יוחנן אסר - דזהו בישולו.

תלמוד בבלי מסכת חולין דף קיא עמוד ב

דאמר שמואל: מליח - הרי הוא כרותח, וכבוש - הרי הוא כמבושל. כי אתא רבין א"ר יוחנן: מליח

75 - אינו כרותח, וכבוש - אינו כמבושל;

דג שמלחו עכו"ם ופירות שעישן עד שהכשירן לאכילה הרי אלו מותרין, **מליח אינו כרותח בגזירה** **זו והמעושן אינו כמבושל**, וכן קליות של עכו"ם מותרין ולא גזרו עליהם שאין אדם מזמן חבירו על הקליות.

דג מליח — פי' דג גדול מליח שצלאולא גוי, וביצה שצלאו גוי
חזקיה שרי, נאכל כמות שהוא חי לב נאכל ע"י הדחק לג, ור' יוחנן אוסר,
דרובא דאינשי לא אכלי הכי.

חדושי הרמב"ן מסכת עבודה זרה דף לח עמוד ב

והא דפליגי חזקיה ור' יוחנן בדג מליח שפרש"י ז"ל אם הוא נאסר מחמת מלוחו **אינו נראה שלא** **גזרו חכמים אלא בתולדות האור, שהרי הכבוש הרי הוא כמבושל** וכל שאין דרכן לתת לתוכן יין וחומץ מותר, וה"נ משמע כולה סוגיין,

אלא בדג גדול מליח שצלאו גוי פליגי ר' יוחנן אסר דעולה הוא על שלחן מלכים ואינו נאכל נמי **כמות שהוא מליח, וחזקיה שרי דנאכל הוא ע"י הדחק,** וכן הטעם בביצה צלויה לפי שראויה לגמוע אותה חיה,

תורת הבית הארוך בית ג שער ז דף צה עמוד ב

מלחו נכרי והכשירו לאכילה על ידי מליחה אם דבר קל לקבל הכשר אכילה על ידי מליחה כדג לדעת רש"י ז"ל פליגי בה חזקיה ור' יוחנן. דגרסינן התם דג מליח חזקיה שרי ור' יוחנן אסר. ופירש רש"י ז"ל דבדג שמלחו נכרי פליגי כלומר דחזקיה סבר דמליחה אינו בישול ואפילו בדג ואעפ"י שהוא קל להיות נכשר לאכילה על ידי מליחה. ור' יוחנן סבר דמליחתו זהו בשולו. וכן פירשה גם הרמב"ם ז"ל (ה' מ"א פ"ז).

אבל הראב"ד ז"ל כתב דלמליחה לא אשכחן שום איסור דעיקר הגזרה משום בישולי נכרים הוא ויוצאה מן המשנה (ע"ז לה ב) דקתני השלקות אלמא **תולדות האור לבד אסרו** אבל לא מליחה והדעת מכרעת **שארין קרוב הדעת במליחה**. וכן כתב הרמב"ן ז"ל. ומביא ראיה ממתניתין דבפרק אין מעמידין (ע"ז לט ב) דשרי כבשין שאין דרכן לתת לתוכו יין וחומץ אף על פי שהכבוש הרי הוא כמבושל. אלמא לא אסרו אלא תולדות האור לבד. ופלוגתא דחזקיה ור"י לא בשמלחו נכרי פליגי **אלא בדג מליח שצלאו עו"ג פליגי דחזקיה סבר דנאכל הוא כמות שהוא חי על ידי מלחו ולפיכך** **אין בו משום בישולי נכרים דהוה ליה כגמרו ביד נכרי לבד בלא התחלתו דמותר ואפילו מלחו נכרי ובשלו דהתחלתו על ידי מליחה אינה אוסרת הילכך התחלתו בהיתר היתה ואין בו באיסור אלא גמרו וגמרו לבד אינו אוסרו. ורבי יוחנן אסר לפי שאינו נאכל להדיח על מליחתו והילכך הוה ליה כשאר דברים שאין נאכלין כמו שהן חיינ דיש בהן משום בישולי נכרים אבל במליח מודה הוא ר"י דאינו נאסר דלא אסרו אלא מבושל על ידי האור.**

ועוד נראה לי ראיה מפורשת מדאמרין בגמרא (ע"ז לז ב) גבי השלקות מנה הני מילי וסלקא דעתין מעיקרא דאורייתא היא ומייתי לה מדכתיב אוכל בכסף תשבירני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי מה מים שלא נשתנו מברייתן על ידי האור אף כל שלא נשתנו מברייתו על ידי האור אלמא לא אסרו אלא על ידי האור. ואף על גב דאקשינן אטו אור כתיב לאו למימרא דאפילו שלא על ידי האור אסור אלא לדחוייה מדאורייתא ולאוקומה בדרבנן **ולעולם ע"י האור** דאינהו ודאי מידע ידיע עיקרא דמילתא אי דוקא על ידי האור או אפילו שלא על ידי האור דבהא לא פליגי וכיון

דמעיקרא הוה מפרשי מה מים שלא נשתנה על ידי האור אף כל שלא נשתנה על ידי האור שמע מינה דעיקר גזרה במה שנשתנה על ידי האור בלבד היא. ומכל מקום לכשתמצא לומר דמליחת נכרי היא מחלוקת הלכה כחזקיה ובר קפרא דשרו כדכתיבנא בסמוך.

115 חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף לח עמוד ב

דג מליח חזקיה שרי ורבי יוחנן אסר. פרש"י ז"ל שנחלקו במליחת גוי אם יש בה משום בשול, ור' יוחנן אסר דמליחתו זהו בשולו וכדאמרינן בעלמא דמליח כרותת, וכן פירשה הרמב"ם ז"ל, ואין זה נכון, דהא אנן שלקות תנן וכדאמרינן לעיל דבר שנשתנה על ידי האור, ותדע דאמרינן בעלמא (חולין צ"ז ב') דכבוש כמבושל ולא אסרו כאן אלא כבשין שדרכן לתת לתוכן יין או חומץ, ובירושלמי אמרו בפירוש שהבשר המעושן אין בו משום בשולי גוים,

120

והנכון דלענין מה שחזר ובשלו או צלאו גוי הוא שנחלקו, דחזקיה שרי כיון דבמליחתו היה נאכל כמות שהוא חי קצת, ור' יוחנן אסר דכיון שלא היה נאכל כמות שהוא מליח אלא ע"י הדחק יש בו משום בשולי גוים, וזה כעין מה שנחלקו בביצה שצלאה גוי לפי שאינה נאכלת חיה אלא על ידי הדחק, וסמכו ענין לו, וכן פירשו בתוספות ז"ל וגם הראב"ד והרמב"ן ז"ל.

125 ר"ן (על הרי"ף) מסכת עבודה זרה דף טו עמוד ב

דג מליח. פירש רש"י ז"ל דבדג שמלחו עובד כוכבים פליגי דחזקיה סבר שאינו נאסר מחמת שנמלח ביד עובד כוכבים דאין זה בשול ורבי יוחנן אסר דמליחתו זהו בשולו וכן נראה מדברי הר"ם במז"ל בפרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות

ואינו נראה דא"כ לרבי יוחנן דאמר דמליחתו זהו בשולו תיקשי ליה מתני' דתנן בפירקין דכבשין שאין דרכן לתת לתוכן יין וחומץ מותרין ואמאי נימא כבוש הרי הוא כמבושל אלא ש"מ שלא גזרו משום בשולי עובדי כוכבים אלא על תולדות האור וא"כ תיקשי לרבי יוחנן

130

לפיכך נראין הדברים דהכא בדג גדול מליח שצלאו עובד כוכבים פליגי דחזקיה שרי כיון דנאכל ע"י הדחק כמות שהוא מלוח ורבי יוחנן אסר דקסבר אכילה ע"י הדחק בכי הא לא שמה אכילה וסבר ליה נמי דעולה הוא על שולחן מלכים [וכן כתב במרדכי גם בשם רבינו שמעיה ע"ש].

ואפשר לתרץ לפי פירושו של רש"י שהכבשין ששינו במשנתנו דוקא בשאינן עולין על שולחן מלכים ולפיכך שרו אפילו לרבי יוחנן דסבר שאפילו על המתבשלין שלא ע"י האור ותולדותיו גזרו רבנן וכיון דקיי"ל כחזקיה שמעינן מינה לפי פירושו ז"ל שאין במליח משום בשולי עובדי כוכבים ובירושלמי פרק הנודר מן המבושל אמרו שאין במעושן משום בישולי עובדי כוכבים וכתבו הר"ם במז"ל בפרק הנזכר :

135

140 **ביצה**

רש"י מסכת עבודה זרה דף לח עמוד ב

ביצה צלויה - שצלאה עובד כוכבים.

בר קפרא שרי - הואיל ובליע אוכל דידיה ולא נגע עובד כוכבים באוכלא.

פסק הלכה

145 ר"ף מסכת עבודה זרה דף טו עמוד ב

דג מליח וביצה צלויה חזקיה ובר קפרא שרו ורבי יוחנן אסר רבי חייא פרודאה איקלע לבי ריש גלותא אמרו ליה ביצה צלויה מאי אמר להו חזקיה ובר קפרא שרו ורבי יוחנן אסר ואין דבריו של אחד במקום שנים אמר להו רב זביד לא תציתו ליה הכי אמר אביי הלכתא כוותיה דרבי יוחנן

דאסר וקאמר גאון זלא איפסיקא הלכתא כר' יוחנן אלא בביצה צלויה אבל בדג מליח הלכתא
כחזקיה ובר קפרא דשרו דהוו להו רביס לגבי יחיד: 150

רמב"ן

ואף על גב דבחד טעמא שייכן קאמר רבינו ז"ל משמיה דגאון ז"ל דהלכתא כר' יוחנן בביצה
וכחזקיה בדג, והטעם לפי שזה כבר נתבשל קצת והו"ל תחילתו בהיתר וגמרו באיסור ושרי
כדלעיל,

ומיהו ק"ל דמשמע דהא דחזקיה פליגא אדרב דאמר לעיל דגים קטנים מלוחין והיאך כתבן רבינו
ז"ל לשתיהן, 155

וי"ל שמא כתבה לההיא דרב ללמד על שאינן מלוחין דאסירי כלישנא דסוראי, או שהוא מפרשה
כדברי רש"י ז"ל וכן פירשה תלמידו הרב ר' משה ז"ל, וא"כ לדעת ר' יוחנן הכבשין שהתירו
במשנתנו דוקא שאינן עולין על שולחן מלכים, ומיהו קי"ל כחזקיה דסבר לא אסרו אלא מבושל
באור אבל לא מליח, ובפי' הנודר מן המבושל בירושלמי אמרו במעושן שאין בו משום בישולי גוים,
וכן פי' רבינו לקמן דכבוש מותר. 160